

การสืบค้นสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า
สำหรับบัณฑิตศึกษา

รวบรวมโดย

รองศาสตราจารย์เบญจรัตน์ สีทองสุก

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

2557

คำนำ

เอกสารประกอบการสอนเรื่อง การสืบค้นสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้าสำหรับ บัณฑิตศึกษา นี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน รายวิชา 4125101 คอมพิวเตอร์สำหรับนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาบริหารการศึกษา สาขาหลักสูตรและการสอน และ สาขาบริหารธุรกิจ ซึ่งผู้เขียนรับผิดชอบในส่วนของการใช้และการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการจัดทำวิทยานิพนธ์ การทำสารบัญและการทำบรรณานุกรมอัตโนมัติ

เพื่อให้การเรียนการสอนรายวิชา 4125101 เป็นไปโดยง่าย ผู้เขียนจึงได้จัดทำเอกสารประกอบการสอนขึ้น 2 ฉบับ เพื่อให้นักศึกษาได้ใช้ค้นคว้าประกอบการเรียนการสอน คือ

ฉบับที่ 1 การสืบค้นสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้าสำหรับ บัณฑิตศึกษา เพื่อใช้ในการเรียนการสอนสืบค้นสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

ฉบับที่ 2 การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์และการอ้างอิง เพื่อใช้ในการเรียนการสอนการจัดทำวิทยานิพนธ์และการอ้างอิง

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้ จะอำนวยความสะดวกต่อนักศึกษา และผู้สนใจตามสมควร หากท่านที่นำไปใช้พบข้อบกพร่องใด ๆ ในหนังสือนี้ กรุณาแจ้งให้ผู้เขียนทราบเพื่อนำไปแก้ไขต่อไป และขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ไว้ ณ โอกาสนี้

เบญจรัตน์ สีทองสุข

29 สิงหาคม 2557

บทที่ 1 บทนำ

ความหมาย

การสืบค้นสารสนเทศมีความสำคัญต่อการศึกษาหาความรู้ ไม่ว่าจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน และการศึกษาตลอดชีวิต เพราะเป็นกระบวนการแสวงหาทรัพยากรสารสนเทศที่ได้มีการบันทึกและเผยแพร่ไว้ในสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้วิธีค้นหาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการ อย่างรวดเร็ว ครบถ้วน และตรงต่อความต้องการ

สารสนเทศ (information) หรือสารนิเทศ หมายถึง ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ข้อเท็จจริง ความคิด ประสบการณ์ รวมถึงจินตนาการของมนุษย์ ซึ่งทั้งหมดนี้ได้มีการจัดการแล้ว บันทึกลงในสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้ในการสื่อสารและการตัดสินใจ สารสนเทศจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญของสังคมโลก

การสืบค้นสารสนเทศ คือ กระบวนการค้นหาข้อมูล หรือสารสนเทศที่บันทึกและเผยแพร่ไว้ในสื่อประเภทต่าง ๆ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการ

เทคนิคในการสืบค้นสารสนเทศ เป็น วิธีการค้นหาเพื่อให้ได้สารสนเทศตามวัตถุประสงค์อย่างรวดเร็ว ครบถ้วน และตรงต่อความต้องการ

การรู้สารสนเทศ (information literacy) หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศ สามารถประเมินและใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพทุกรูปแบบ ฉะนั้นผู้รู้สารสนเทศจะต้องมีทักษะในด้านการคิด การวิเคราะห์ การใช้ภาษา การใช้ห้องสมุด การใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

สมาคมห้องสมุดอเมริกัน ได้ให้คำจำกัดความ การรู้สารสนเทศ ว่าหมายถึง “การที่บุคคลนั้นตระหนักหรือรู้ว่าเมื่อใดมีความต้องการสารสนเทศ และมีความสามารถในการเสาะหา ประเมิน คุณค่า และใช้สารสนเทศที่จำเป็นนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ”

ทักษะการสืบค้นสารสนเทศ ถือว่าเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการศึกษทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ผู้เรียนจำเป็นต้องสืบค้นสารสนเทศเชิงลึก เพื่อนำมาประกอบในการศึกษา หรือการทำรายงาน การค้นคว้า ซึ่งแหล่งข้อมูลที่อยู่ตามเว็บไซต์ต่างๆ นั้นอาจไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้ทั้งหมด ดังนั้นฐานข้อมูลออนไลน์ จึงอาจเป็นคำตอบ

สำคัญ ที่สามารถช่วยให้ผู้ใช้ได้รับสารสนเทศที่ดี ถูกต้อง และตรงต่อความต้องการ แต่การให้ได้มาซึ่งสารสนเทศที่ดี ถูกต้อง และตรงต่อความต้องการนั้น ปัจจัยสำคัญประการแรกที่ใช้ควรต้องคำนึงถึงคือ ผู้ใช้จำเป็นต้องทราบและเรียนรู้ทักษะ การสืบค้นสารสนเทศจากแหล่งข้อมูลดังกล่าวด้วย เพราะหากผู้ใช้รู้จักวิธีการ หรือกลยุทธ์ที่จำเป็นสำหรับการสืบค้น ย่อมส่งผลให้เกิดการใช้งานฐานข้อมูลต่างๆ ได้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด เพราะฉะนั้น ทักษะการสืบค้นสารสนเทศ จึงเปรียบเสมือนกุญแจสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ดี และมีประโยชน์ได้

วัตถุประสงค์ของการสืบค้นสารสนเทศ

1. เพื่อการศึกษา
2. เพื่อหาข้อมูล หรือ ความรู้ใหม่ ๆ
3. เพื่อความบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจ
4. เพื่อประกอบการทำงาน การค้า การประกอบธุรกิจ
5. เพื่อประกอบการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

แหล่งสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

แหล่งสารสนเทศ (information resources) หมายถึง แหล่งที่เป็นศูนย์รวมทรัพยากรสารสนเทศ เป็นแหล่งที่ให้ข้อมูล เป็นแหล่งผลิตสารสนเทศ และนอกจากนี้ยังหมายรวมถึง แหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่ผู้ใช้สามารถค้นคว้าเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็น สถาบัน บุคคล สถานที่ ก็ได้ และแหล่งสารสนเทศที่รู้จักกันแพร่หลายที่เป็นสถาบัน คือ ห้องสมุด (library) เนื่องจากห้องสมุดเป็นแหล่งที่รวบรวม จัดเก็บ และให้บริการทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภท จึงเป็นแหล่งสารสนเทศที่แพร่หลายและนิยม นอกจากนี้แหล่งสารสนเทศที่เป็นที่นิยมมากในปัจจุบันอีกแหล่ง คือ อินเทอร์เน็ต เนื่องจากเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้ามามีบทบาทกับมนุษย์มากขึ้น ช่วยให้เราสามารถค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้สะดวก รวดเร็ว โดยไม่จำกัดเวลา และสถานที่

นักศึกษาจะค้นหาสารสนเทศและเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการจากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ ได้อย่างไร เพราะแต่ละแหล่งๆ จะมีวิธีการค้นและการเข้าถึงที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องรู้วิธีการค้นหาและเข้าถึงแล้ว และต้องรู้ว่า จะได้สารสนเทศใดจากการใช้เครื่องมืออะไรด้วย แหล่งสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้าแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งสารสนเทศที่เป็นบุคคล

แหล่งสารสนเทศที่เป็นบุคคล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งรวมถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บุคคลนั้นสามารถให้ความรู้เพิ่มเติมจากสารสนเทศที่มีอยู่หรือไม่ครบถ้วน ผู้ต้องการสารสนเทศจากบุคคลต้องไปพบปะสนทนาหรือสอบถามจากบุคคลนั้นโดยตรงจึงจะได้สารสนเทศที่ต้องการ สารสนเทศที่ได้จากบุคคลนั้นผู้ถามอาจบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกเสียง หรือภาพไว้ สิ่งเหล่านี้สามารถเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาค้นคว้าหรือวิจัยได้ รวมทั้งสามารถจัดเก็บไว้สำหรับผู้อื่นได้ศึกษาต่อไป การได้สารสนเทศจากบุคคลนั้น ผู้ศึกษาต้องสืบเสาะให้ทราบว่าใครเป็นผู้ที่มีความรู้หรือเชี่ยวชาญในเรื่องที่ตนสนใจ และควรเป็นบุคคลที่เป็นที่ยอมรับว่าเชี่ยวชาญในสาขานั้นจริง ๆ เช่น ด้านเพลงพื้นบ้าน ได้แก่ นางขวัญจิต ศรีประจันต์ ด้านจิตรกรรมสีน้ำ ได้แก่ ศาสตราจารย์พิเศษอารี สุทธิพันธ์ ด้านการแพทย์ทางเลือก ได้แก่ นายแพทย์บรรจบ ชุณหสวัสดิกุล ด้านชีวิต ได้แก่ นายสาทิส อินทรกำแหง ด้านนิติเวช ได้แก่ คุณหญิงแพทย์หญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ เป็นต้น

2. แหล่งสารสนเทศที่เป็นสื่อ

สื่อสารสนเทศ คือ วัสดุที่ใช้บันทึกสารสนเทศต่าง ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร จุลสาร กฤตภาค แผ่นพับ แผ่นปลิว วัสดุย่อส่วน วิดีทัศน์ แถบเสียง ซีดีรอม รวมทั้งสื่อมวลชนประเภทวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสารสนเทศที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในปัจจุบันคือ อินเทอร์เน็ต (internet)

สื่อสารสนเทศจาก อินเทอร์เน็ต มากทั้งปริมาณและรูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งง่ายต่อการใช้งาน แหล่งสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตจะให้บริการในรูปแบบของเว็บไซต์ ที่ให้ข้อมูลความรู้ทุกสาขาวิชา และสามารถถ่ายทอดได้ในรูปแบบมัลติมีเดีย คือ มีทั้งข้อความ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว และเสียง ปัจจุบันการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตแพร่หลายมากขึ้น สารสนเทศที่ให้บริการอยู่บนเวิลด์ไวด์เว็บ (World Wide Web) มีจำนวนมหาศาลไม่น้อยไปกว่าสารสนเทศในแหล่งอื่น ๆ นอกจากความทันสมัยแล้ว ความไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ในการเข้าถึงสารสนเทศ ทำให้การใช้แหล่งสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตเป็นที่นิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ มีทั้งเว็บไซต์ที่ให้บริการสารสนเทศโดยตรง เช่น เว็บไซต์ของสถาบันการศึกษา เว็บไซต์ขององค์กรธุรกิจ เว็บไซต์ของหน่วยราชการ เว็บไซต์ของสมาคมวิชาชีพ เว็บไซต์ขององค์กรระหว่างประเทศ เป็นต้น หรือเป็นเว็บไซต์สำหรับสืบค้นสารสนเทศในเว็บไซต์หรือแหล่งอื่น ๆ ซึ่งได้แก่เว็บไซต์ที่มีโปรแกรมค้นหา (search engine) และเว็บไซต์ฐานข้อมูลของหน่วยงานหรือสาขาวิชา

3. แหล่งสารสนเทศที่เป็นสถาบัน

3.1 ห้องสมุด จัดเป็นแหล่งสารสนเทศที่ให้บริการทางวิชาการมายาวนานและมีปริมาณมากที่สุดสำหรับสังคมสารสนเทศไทยในปัจจุบัน การจัดตั้งห้องสมุดโดยทั่วไปจะมีวัตถุประสงค์หลัก 5 ประการคือ เพื่อการศึกษา เพื่อให้ความรู้ เพื่อการค้นคว้าวิจัย เพื่อความจรรโลงใจ และเพื่อความบันเทิงหรือนันทนาการ ซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการจัดตั้งห้องสมุดที่แบ่งออกได้ 5 ประเภทคือ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย ห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดประชาชน และหอสมุดแห่งชาติ

3.2 ศูนย์สารสนเทศ หรือ ศูนย์บริการเอกสาร เป็นแหล่งสารสนเทศ ที่ตั้งขึ้นเพื่อจัดเก็บและให้บริการสารสนเทศที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงกลุ่มเล็ก ทันสมัย ถูกต้อง และทันกับความต้องการของผู้ใช้ กำเนิดของศูนย์สารสนเทศพัฒนามาจากปัญหาของการท่วมนั้นสารสนเทศ และความต้องการใช้ข้อมูลของผู้ใช้บริการเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้สารสนเทศในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นผู้ริเริ่มให้มีการจัดตั้งแหล่งสารสนเทศประเภทศูนย์สารสนเทศขึ้น เพื่อดำเนินการสะสม และรวบรวมบันทึกสารสนเทศทุกรูปแบบ และจัดบริการเข้าถึงตัวผู้ใช้เป็นเฉพาะกรณี อันยังประโยชน์ในการติดตาม คิดค้น และพัฒนาทฤษฎี ความรู้ และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ หน่วยงานที่เป็นศูนย์สารสนเทศมีลักษณะ ดังนี้

- 1) ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานในการจัดหา จัดเก็บและให้บริการ สารสนเทศเฉพาะสาขาวิชาหรือเฉพาะเรื่อง
- 2) ลักษณะของสารสนเทศที่จัดเก็บและให้บริการจะเน้นเอกสารทางวิชาการ รายงานการประชุม หรือเอกสารอื่น ๆ ที่ไม่เผยแพร่
- 3) การบริการของศูนย์สารสนเทศจะให้บริการที่คำนึงถึงความ จำเป็นของผู้ใช้เป็นสำคัญ
- 4) รูปแบบของการบริการมีลักษณะสอดคล้องกับระบบสารสนเทศที่บริการ คำตอบซึ่งมุ่งให้สารสนเทศเฉพาะเรื่องที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ เช่น บริการรวบรวมบรรณานุกรม บริการสารสนเทศเลือกสรร การบริการและจัดทำสารสังเขป การเขียนรายงานทางวิชาการ บริการแปล เป็นต้น
- 5) ศูนย์สารสนเทศบางแห่งมีการดำเนินงานร่วมกับห้องสมุดเฉพาะ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแสวงหาข้อมูลให้สนองความต้องการของผู้ใช้มากที่สุด
- 6) บุคลากรผู้ให้บริการประกอบด้วย บรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ นักวิจัย นักบรรณานุกรม ฯลฯ

3.3 พิพิธภัณฑ์ (museum) เป็นแหล่งรวบรวม สงวนรักษา และจัดแสดงศิลปวัตถุ โบราณวัตถุอันมีค่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าทางด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรม และศิลปะของชาติ พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งการศึกษาในระบบนอกระบบ และตามอัธยาศัย การศึกษาหาความรู้จากการชมผลงานต่าง ๆ ที่จัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์ทำให้เกิดความเพลิดเพลินพร้อม ๆ กับความซาบซึ้ง รวมทั้งการเกิดการเรียนรู้และมีทักษะการค้นพบด้วยตนเอง

พิพิธภัณฑ์ที่สำคัญในประเทศไทยมีหลายแห่ง เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหอศิลป์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเรือพระราชพิธี พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติโรงช้างต้น พิพิธภัณฑ์มด พิพิธภัณฑ์เด็ก ซึ่งพิพิธภัณฑ์ทั้ง 5 แห่งนี้ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้ง จังหวัดนครปฐม พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญชัย จังหวัดลำพูน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

3.4 หอจดหมายเหตุ (archive) เป็นแหล่งสารสนเทศที่ตั้งขึ้นเพื่อจัดเก็บและให้บริการทรัพยากรสารสนเทศประเภทจดหมายเหตุ ซึ่งเป็นทรัพยากรสารสนเทศที่เกิดจากการปฏิบัติของหน่วยงานต่าง ๆ แต่ปัจจุบันได้พัฒนาระบบการใช้งานและยังมีเนื้อหาที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการค้นคว้าอ้างอิงได้ เช่น หนังสือราชการ ภาพถ่าย ภาพยนตร์ แถบบันทึกเสียง สไลด์ วีดิทัศน์ ต้นฉบับตัวเขียน ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต้องมีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป ทรัพยากรสารสนเทศประเภทจดหมายเหตุเป็นสารสนเทศปฐมภูมิที่มีความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้า และมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง และถ้าแบ่งประเภทของหอจดหมายเหตุตามการดำเนินงาน สามารถแบ่งได้เป็น หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอจดหมายเหตุส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น หอจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัย หอจดหมายเหตุวัดหรือสถาบันทางศาสนา หอจดหมายเหตุของหน่วยงานทางธุรกิจและอุตสาหกรรม หอจดหมายเหตุของส่วนราชการ และหอประวัติบุคคลสำคัญ

หน่วยงานประเภทจดหมายเหตุ จัดเป็นสถาบันบริการสารสนเทศที่มีคุณลักษณะ ดังนี้

- 1) เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นแหล่งสารสนเทศทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี
- 2) ดำเนินงานจัดเก็บและให้บริการสื่อบันทึกสารสนเทศแบบปฐมภูมิในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นวัสดุตีพิมพ์และวัสดุไม่ตีพิมพ์
- 3) ทรัพยากรสารสนเทศที่มีบริการส่วนใหญ่ ได้มาจากการส่งมอบของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งจากตัวบุคคล
- 4) การให้บริการเป็นแบบชั้นปิดที่ผู้ใช้บริการต้องติดต่อผ่านผู้ให้บริการประจำหอจดหมายเหตุ

5) อาจเป็นหน่วยงานที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น เช่น กองบรรณสาร หอประวัติ หอจดหมายเหตุ เป็นต้น

6) นับเป็นแหล่งสารสนเทศที่เน้นข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ การปฏิบัติงาน และเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์

3.5 แหล่งสารสนเทศเชิงพาณิชย์ (commercial information center) แหล่งสารสนเทศเชิงพาณิชย์เป็นแหล่งสารสนเทศที่จัดตั้งเพื่อให้บริการเชิงพาณิชย์ ประกอบด้วย

3.5.1 สำนักพิมพ์ หรือ โรงพิมพ์ จัดเป็นแหล่งผลิตสารสนเทศ เพื่อการเผยแพร่ในสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในรูปสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ เป็นต้น สำนักพิมพ์บางแห่งมีการผลิตสารสนเทศเฉพาะสาขาวิชาหรืออาจผลิตสหสาขาวิชาก็ได้ เช่น สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช เน้นการผลิตแบบเรียนของนักเรียนในระดับต่าง ๆ สำนักพิมพ์ซีเอ็ด-ยูเคชั่น ผลิตตำราทางวิชาการ รวมทั้งตำราที่แปลจากต่างประเทศในสาขาวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์เน้นการผลิตหนังสือ ตำรา ที่เป็นแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบ สำนักพิมพ์บ้านวรรณกรรมผลิตหนังสือประเภทนวนิยายและบันเทิงคดี เป็นต้น

3.5.2 บริษัทผู้ผลิตและจำหน่ายฐานข้อมูล บริษัทผู้ผลิตและจำหน่ายฐานข้อมูล นับเป็นแหล่งสารสนเทศที่มีบทบาทสำคัญเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในสภาพการณ์ปัจจุบันโดยเฉพาะสถาบันบริการสารสนเทศที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาให้บริการแก่ผู้ใช้ ผู้ผลิตและจำหน่ายฐานข้อมูลสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1) **หน่วยงานของรัฐ** ประกอบด้วย กระทรวง กรม กอง สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและการศึกษา รวมทั้งสถาบันบริการสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ฐานข้อมูลที่ผลิตจากองค์กรเหล่านี้มักจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการพัฒนางานหรือปฏิบัติงานในขอบข่ายความรับผิดชอบของตน และเผยแพร่ให้แก่ผู้สนใจโดยไม่มุ่งหวังผลทางธุรกิจ

2) **หน่วยงานในภาคเอกชน** ประกอบด้วย สมาคมวิชาชีพ สมาคมวิชาการ มูลนิธิ สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย และบริษัทเอกชน ดำเนินการผลิตฐานข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการปฏิบัติงานของหน่วยงาน และเผยแพร่ให้แก่บุคคลภายนอกโดยอาจเป็นบริการแบบให้เปล่าหรือจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ก็ได้

3) **หน่วยงานระหว่างประเทศ ประกอบด้วยองค์กร** หรือสถาบันที่ตั้งขึ้นในความร่วมมือของประเทศต่าง ๆ ในการผลิตฐานข้อมูล เพื่อเผยแพร่ แลกเปลี่ยน หรือให้ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกัน อาจให้บริการแบบให้เปล่าหรือจำหน่ายโดยไม่หวังผลทางธุรกิจก็ได้

3.6 แหล่งสารสนเทศที่มีชื่อเรียกอื่น ๆ หน่วยงานสารสนเทศที่มีชื่อเรียกอื่น ๆ เป็นแหล่งสารสนเทศที่มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของการปฏิบัติงานด้านสารสนเทศ ประกอบด้วย ศูนย์ข้อมูล/คลังข้อมูล/ธนาคารข้อมูล หน่วยทะเบียนและสถิติ ศูนย์วิเคราะห์สารสนเทศ ศูนย์ประมวลและแจกจ่ายสารสนเทศ และศูนย์แนะแหล่งสารสนเทศ

3.7 องค์กรทางวิชาชีพ องค์กรทางวิชาชีพหรือองค์กรทางวิชาการ รวมทั้งสถาบันทางการศึกษา เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่มีการผลิตสารสนเทศสาขาวิชาต่าง ๆ ออกเผยแพร่ เช่น กองกีฬากรมพลศึกษา ผลิตกติกากีฬาประเภทต่าง ๆ หน่วยศึกษานิเทศก์กรมพลศึกษา ผลิตเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในหลักสูตร สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ฯ ผลิตเอกสารตำราทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ เป็นต้น

3.8 แหล่งสารสนเทศทางโทรศัพท์ การให้บริการสารสนเทศทางโทรศัพท์เป็นบริการสายด่วนของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้บริการความรู้ หรือคำแนะนำแก่ผู้ใช้ สามารถติดต่อกับหน่วยงานได้ตลอดเวลา และบางแห่งไม่คิดค่าบริการใด ๆ หรือคิดค่าบริการในราคาถูก ตัวอย่างเช่น

สายด่วน 1111 ศูนย์บริการข้อมูลภาครัฐเพื่อประชาชน และสามารถ โทรแจ้งเบาะแส
ภัยมืดของสังคมและเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสม เป็นโครงการของสำนัก
นายกรัฐมนตรี

สายด่วน 1166 สายด่วนคุ้มครองผู้บริโภค ของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

สายด่วน 1167 ฮอทไลน์คลายเครียด ของกรมสุขภาพจิต

สายด่วน 1182 ศูนย์บริการข่าวอากาศ กรมอุตุนิยมวิทยา

สายด่วน 1330 สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

สายด่วน 181 สอบถามเวลามาตรฐานประเทศไทย

ฯ ล ฯ

3.9 สถานที่ สถานที่ จัดเป็นแหล่งสารสนเทศอีกลักษณะหนึ่งซึ่งให้ข้อมูล ความรู้ด้วยตัวมันเอง เช่น การศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ การได้มาซึ่งรายละเอียดของข้อมูลดังกล่าว นอกเหนือจากการศึกษาในตำราและรูปภาพแล้ว เราสามารถพบได้จากการศึกษาของจริงในจังหวัดสุโขทัย โดยทั่วไปสารสนเทศที่ได้จากสถานที่มักเป็นข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์และโบราณคดี

ปัญหาในการสืบค้นสารสนเทศ

สารสนเทศที่มีอยู่มากมายทั้งในรูปสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หากผู้ใช้ไม่สามารถค้นหาได้ตรงตามวัตถุประสงค์ เช่น เพื่อหาความรู้ใหม่ เพื่อประกอบการตัดสินใจ เพื่อการบันเทิง ฯลฯ และทันต่อความต้องการ สารสนเทศที่มีอยู่ก็ไม่มีคุณค่าเพราะไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ โดยทั่วไปผู้ใช้งานมักมีปัญหาในการสืบค้นสารสนเทศดังนี้ (น้ำทิพย์ วิภาวิน, 2547, หน้า 110)

1. ไม่ทราบความต้องการที่แท้จริงว่าต้องการค้นเรื่องอะไร
2. ไม่ทราบคำที่จะใช้ค้น
3. ไม่ทราบว่า จะค้นจากแหล่งข้อมูลใดหรือใช้เครื่องมือใดช่วยค้น
4. ไม่ทราบวิธีการค้นเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ

เครื่องมือสืบค้นสารสนเทศ

เครื่องมือสืบค้นสารสนเทศที่นักศึกษาสามารถใช้ค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้แก่

1. ฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด (Library catalog (OPAC))
 - 1.1 จะต้องใช้คำสำคัญ หรือ หัวเรื่องในการค้น
 - 1.2 รู้เทคนิคในการค้น เช่น Advanced search, Boolean
2. อินเทอร์เน็ต
 - 2.1 รู้จักการค้นผ่าน Search engine
 - 2.2 รู้จักประเมินสารสนเทศจากเว็บไซต์
3. ฐานข้อมูลออนไลน์ต่างๆ
 - 3.1 มีวิธีการใช้และการสืบค้นที่แตกต่างกัน
4. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ / ผู้รู้
 - 4.1 รู้ว่าจะติดต่อบุคคลที่ต้องการได้อย่างไร
 - 4.2 จะนัดสัมภาษณ์เพื่อพูดคุยได้ที่ไหน และเมื่อไหร่

กระบวนการสืบค้นสารสนเทศ

ปัจจุบันการค้นหาสารสนเทศที่อยู่ในแหล่งต่างๆ นั้นสามารถทำได้ง่าย เพราะมีการบันทึกไว้ในฐานข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เครื่องมือและกลยุทธ์การแสวงหาและการสืบค้นก็เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ผู้ศึกษาค้นคว้าไม่จำเป็นต้องมาจดจำชื่อนามสกุล ผู้เขียน ชื่อหนังสือ หรือชื่อ

บทความใดๆทั้งสิ้น เมื่อต้องการจะค้นหาเรื่องใด ก็คิดคำค้น (search term) ได้อย่างอิสระโดยสามารถใช้คำสำคัญ (keywords) ที่สื่อความหมายถึงเรื่องที่เราต้องการจะค้นหา แล้วพิมพ์เข้าไปในเครื่องคอมพิวเตอร์ซึ่งมีฐานข้อมูลในสาขาวิชาหรือเรื่องราวด้านนั้นๆอยู่

เราต้องการความรู้ลักษณะใด เป็นคำถามที่ผู้แสวงหาความรู้ต้องถามตนเอง ก่อนที่จะลงมือค้นหาตามแหล่งที่เหมาะสม โดยทั่วไปจำแนกการสืบค้นสารสนเทศได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. **ผู้ค้นทราบรายละเอียดบางส่วนของทรัพยากรสารสนเทศที่ต้องการค้น** (Known item search) เช่น ทราบชื่อผู้แต่งก็จะใช้ชื่อผู้แต่งเป็นคำค้น ทราบชื่อเรื่องก็จะใช้ชื่อเรื่องเป็นคำค้น เป็นต้น ทำให้ค้นหาได้รวดเร็วและไม่จำเป็นต้องมีความชำนาญในการค้นหามากนัก การค้นลักษณะนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **การค้นแบบพื้นฐาน (Basic Search)** การค้นแบบนี้ต้องรู้ครบ และสะกดถูกต้อง ถ้าชื่อที่สะกดแปลก ๆ อาจหาไม่พบ เช่น ชื่อบุคคล พะเยา เพยาว์ เพยา เพยาว์

2. **ผู้ค้นไม่ทราบรายละเอียดของทรัพยากรสารสนเทศที่ต้องการค้น** (Unknown item search) ผู้ค้นจะต้องคิดและกำหนดคำค้นที่เป็นคำหรือวลีเพื่อใช้แทนเนื้อหาสาระหรือประเด็นหลักของคำถามหรือเรื่องที่ต้องการจะค้นหา เพื่อให้การค้นหาข้อมูลมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว คำค้นในลักษณะนี้มีหลายประเภท ได้แก่ หัวเรื่อง อภิธานศัพท์ และคำสำคัญ ซึ่งเป็นเครื่องช่วยค้นที่สำคัญในการเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ การค้นลักษณะนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **การค้นแบบขั้นสูง (Advanced search หรือ Enhanced Search)**

กลยุทธ์สำคัญที่ใช้ในการสืบค้นสารสนเทศ มี 2 ประการ คือ

1. การกำหนดคำค้น
2. เทคนิคการค้น